ben, „komt je vroegere onderwijzer hier om je weer mee te nemen naar school. Ik heb hem opgedragen je ditmaal flink te bewaken. Ik heb hem gezegd —". De jongen mompelde iets. „Geen woord!" riep zijn vader uit. „Je gaat. Ik ben te zwak geweest, maar nu ben ik vast besloten. Je gaat er naar toe, begrijp dat goed. En als je weer probeert te ontsnappen of als je —".

„Ik ga *niet*," zei de jongen.

Maar den volgenden dag wandelde een streng uitziende man naar binnen en vroeg met zoo'n kalme beslistheid naar Bertus, dat de jongen eindelijk overbluft was. — Toch zei hij: „ik ga *niet*." — Zijn vroegere onderwijzer, die wist wat hem te doen stond, verwaardigde zich niet te redeneeren of over te halen. Hij ging naar de deur en wenkte. Twee flink opgeschoten jonge mannen kwamen en grepen Bertus vast. — „Doe hem geen pijn," riep de vader uit, terwijl de jongen in machtelooze woede vocht en schopte. — „Mijnheer Lourens," zei de onderwijzer, „denk aan onze afspraak. De jongen komt bij mij om zoo behandeld te worden als ik noodig oordeel of hij komt in 't geheel niet. Ik moet volkomen vrij zijn, volgens belofte."

„Ja, ja, — dat weet ik. U hebt gelijk," stamelde de vader. „Maar — hij is mijn eenige." —Bertus, die zag dat zijn stribbelen tevergeefs was, werd plotseling rustig. De woedende uitdrukking verdween van zijn gezicht. Maar naar zijn vader keek hij met een nijdigen blik en hij lachte schamper.

„Ze houden me niet," prevelde hij. „Ik loop weg, zooals ik al eerder gedaan heb. Wacht maar of ik het niet doe!"

Op het gezicht van zijn vader kwam een pijnlijke trek. Hij naderde z'n zoon.

„Bertus," zei hij zacht, „het is voor je eigen best dat ik je wegzend; jijzelf bent er de schuld van. Je moèt leeren — als je in de wereld vooruit wilt komen." Zijn stem werd onvast. „Dag, mijn jongen. Gehoorzaam dezen keer en je zult het goed bij hem hebben. U zult natuurlijk niet noodeloos streng zijn," voegde hij erbij, zich met een smeekenden blik naar den schoolmeester keerende.

„U kent mijn opvatting," was het korte antwoord. „Ten gunste van geen mijner leerlingen verander ik die. U hebt mij den jongen toevertrouwd. Ik wil hem wel aannemen onder zekere voorwaarden die u even goed weet als ik. Als u soms van plan veranderd bent..."

„Neen, neen," jammerde de ongelukkige vader. „Maar neem hem als 't u blieft dadelijk mee. Ik kan het niet verdragen hem zoo ruw aangepakt te zien. Wil je me niet vaarwel zeggen, Bertus?"

„Neen," beet de jongen hem toe. „Ik haat je."

Hij ging weg en de vader bleef alleen. Hij zou zijn eenzaamheid erger gevoeld hebben als de twee dagen die op het vertrek van den jongen volgden niet zoo buitengewoon druk voor hem geweest waren. Het denkbeeld, hem door die kleine ontvlamming in den winkel ingegeven, was nu tot rijpheid gekomen en een vast plan geworden. Hij maakte ijverig zijn toebereidselen. Eerst kocht hij eenige liters petroleum — niet van den kruidenier op den hoek; dat zou te opvallend zijn. Hij reisde laat 's avonds ver weg en kwam toen onder dekking van de duisternis met zijn zware kannen terug. Hij goot de olie over de houten traptreden; bevochtigde tal van boeken ermee, sprenkelde het op de stoffige gordijnen en op het beddegoed; hij maakte er plasjes mee op den naakten houten vloer en bedekte die met oude couranten en tijdschriften. Bij het repareeren van zijn oude boeken gebruikte hij een soort grof, doorzichtig linnen. Van dit dunne goedje had hij een groote hoeveelheid in huis. Hij speldde er meters van tegen den muur, hing er lange stukken van op van den zolder naar de keuken, het om de trapleuning windende. Den geheelen dag werkte hij in het leege, hol klinkende huis, ook in ongebruikte kamers, waarvan hij het bestaan vergeten was. Op het einde van den tweeden dag was zijn luguber werkje klaar. Hij ging zijn voorbereidingen na en was tevreden. Zijn plannen schenen hem meesterlijk toe in hun volmaaktheid. Den jongen had hij veilig uit den weg. Het vuur eenmaal aangestoken, zou zich met niet te stuiten snelheid verspreiden in dat oude, droge, wormstekige huis; lang voordat de brandweer er zijn kon, zouden alle sporen van zijn misdaad volmaakt uitgewischt zijn. Er was niemand die zijn handelingen kon bespieden, niemand die zijn laagheid vermoeden zou.

Hij was al jaren verzekerd; in den onmiddellijken omtrek had hij geen groote schulden. Niemand, behalve hij, wist dat hij op het punt stond failliet te gaan; niemand behoefde er nu ooit iets van te weten. Maar wat hem de meeste voldoening gaf, door de handigheid die hij er bij aan den dag legde, was een slimme komediespelerij dien dag. Een buurman kwam iets koopen.

„Petroleumlucht," riep de buurman uit, opsnuffende.

De oude Lourens gluurde over de toonbank terwijl hij zich heen en weer wiegde: „net een lamp omgegooid — terwijl ik ze vulde," zei hij. — „Je zult nog eens het huis in brand laten vliegen," waarschuwde hem de buurman. — „Niet ik," hikte de oude Lourens. — „Zuiplap," merkte de buurman duidelijk hoorbaar op terwijl hij den winkel uitging. — De oude Lourens grinnikte. — Maar hij grinnikte niet toen hij in het holst van den nacht de trap afkwam. Zijn gezicht was bleek en vochtig, zijn beenen trilden. Hij stond te midden van zijn boeken in den donkeren winkel ingespannen luisterende naar een flauw geknetter boven z'n hoofd. Hij had zijn kleeren uitgetrokken en had alleen pantoffels aan en een broek over zijn nachthemd. Maar hij durfde nog niet van de plaats wijken hoewel hij vurig verlangde aan het groeiende gevaar te ontkomen. Hij moest wachten totdat het vuur het houtwerk flink aangetast had. Als hij te spoedig om hulp riep zouden de buren naar binnen stroomen; zijn schanddaad zou dan direkt ontdekt worden.

Het was echter een sombere bezigheid, te staan rillen en beven in dien duisteren winkel, zooveel afwetende van wat er boven gebeurde. Hij had de blauwe vlammetjes met kleine sprongetjes van het eene stuk naar 't andere zien gaan; had het doffe, suizende geluid van den wind in de vlammen door het raam bij de trap gehoord terwijl hij de treden afvloog. Hij luisterde en was zoo doodelijk beangst dat hij zich nauwelijks staande kon houden. Buiten ging er iemand voorbij met langzamen, onzekeren stap — een nachtbraker die een vroolijk wijsje neuriede. Zou er al een vlam te zien zijn? Hij kon het bonzen van zijn eigen hart hooren. Boven viel er iets met een zwaren slag. Er was een geluid van iets dat langzaam uit elkaar scheurde — de deur van het kamertje was uit de roestige scharnieren gegleden; hij had wel gedacht dat die niet lang de hitte zouden weerstaan. Zou hij nu alarm durven maken? Nu was er op het glas boven de deur van de huiskamer een onzeker roodachtig schijnsel. Dat werd veroorzaakt door den tocht uit het tuintje op het smeulende linnen aan de trapleuning. Krak! krak! krak!

Het vuur nam snel toe. Zijn eerste ingeving was om zonder om te zien de straat op te hollen. Maar hij mocht niet toegeven aan dien panischen schrik. Hij moest nog wat wachten. Met ijzeren wil beheerschte hij zich. Zijn gedachten dwarrelden snel door zijn hoofd. Nu schenen hem zijn groote toebereidselen niets dan onhandige listen. Wat te doen als straks het vuur vanzelf uitdoofde? Wat zou er gebeuren als ze het in olie gedrenkte houtwerk onaangetast door de vlammen vonden? — en het linnen, zoo kunstig overal

(Zie vervolg op pag. 10)

Links: De aanvoer doet enorme stapels ontstaan midden in de stad. *Rechts:* Direct na den aanvoer worden de buitenste blaren weggesneden. *Beneden. Links:* In de fabriek (van de firma Ouwerkerk). Links de machine die den stronk snijdt; rechts het fijnsnijden van de kool. *Rechts:* In de fabriek (van de firma Ouwerkerk). Het vast aantreden van de gesneden kool in de inmaakputten. Rechts gevulde putten onder zwaren druk.

Links: Een speciale reinigingsdienst is noodig om den afval te verwijderen. *Rechts:* Gereed voor comsumptie of voor export. Achteraan nieuwe voorraad.

De Kool-Campagne.

Na de koeien-invasie, hebben we nu in Rotterdam de kool-invasie gehad: de Rotte stond absoluut in het teeken van de „zuurkool in spé". De huizen verdwenen achter de koolstapels, de boomen staken er nauwelijks met armzalige takken bovenuit, de lantaarnaansteker kon nauwelijks met zijn stok het kettinkje vinden, oude vrouwtjes stonden begeerig te kijken naar dien inmaak-voorraad, de straat was gebarricadeerd met stapels vreedzame munitie, de heele kade was bedekt met tonnen; tonnen, leege en volle, de vrachtwagens reden af en aan om de Sauerkraut (ohne Schweinebraten!) naar het verlangende Duitschland te transporteeren, ... het was een tuinbouw-evenement midden in de stad. Enorme massa's zijn er verwerkt, millioenen witte koolen verwerkt tot zuurkool, tienduizenden vaten liggen gereed voor het winterverbruik zoowel hier te lande als Duitschland. Van zoo'n inmaakpartijtje heeft zelfs een huismoeder met 'n dozijn hongerige kinderen geen begrip. Trouwens, men moet het gezien hebben en dan nog bedenken dat het maar één firma is, (in ons geval was het de firma Ouwerkerk, een der grootsten) waarvan men het ziet, om een denkbeeld te krijgen van de productie. Ontdaan van de wilde bladeren laadt de verbouwer de witte kool in wagon of schip, heel voorzichtig opstapelend zonder te gooien of te smijten om kneuzing te voorkomen.

Voor zij in de fabriek komt, worden de buitenste groene bladeren weggesneden, een werkje waarmee tal van vrouwen bezig zijn. Stonden ze niet bij tientallen op de Rottekade, verscholen soms in koolen-grotten, te snijden en te hakken met vaardige handen? De gemeente-reiniging had werk om den afval weg te ruimen! Na die schoonmaak het fijn-snijden. Eerst wordt de stronk door een machine fijngemalen. De koolsnijmachine doet de rest, zoodat ze in lange snippers naar de inmaak-putten gaat om te zuren. Die putten hebben den respectabelen inhoud van 10 M³. Zuur wordt er niet gebruikt, wel zout. Niet te veel, anders werden het gezouten groenten. Is de put zoo goed als vol, is er dus circa 10.000 Kilo kool in, dan wordt ze „bewandeld" door een paar man met groote, speciale en dus zuivere klompen, zoodat ze vast aangedrukt wordt. Dan wordt de massa afgedekt met koolblaren, planken komen er overheen en alles wordt bezwaard met gevulde tonnen. Na enkele weken wordt de inhoud van den put in vaten overgebracht van 180 K.G. netto om bij de winkeliers in den winkel geplaatst te worden. Of naar Duitschland vervoerd te worden, want de koolproductie is meer dan onze Hollandsche magen verorberen kunnen.